

ВСТУПНЕ СЛОВО

УДК 37

О. І. Стеценко-Баранова
начальник відділу аспірантури
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ У МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ: ДЕЯКІ ПРОМІЖНІ ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИСНОВКИ

Анотація. У статті викладено деякі проміжні досягнення в підготовці молодих вчених в аспірантурі Міжнародного гуманітарного університету. Розглянуто порядок формування Індивідуального плану роботи аспіранта, форми семестрового і річного контролю (атестація) здобувачів. Надано статистичні данні щодо кількості здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії з різних спеціальностей та їх розподіл за віком і статтю на кінець 2020 року.

Ключові слова: здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії, науковий керівник, кафедра, спеціальність, аспірантура, Індивідуальний навчальний план роботи аспіранта, Індивідуальний науковий план роботи аспіранта, вибіркові дисципліни, атестація здобувачів.

Засновник китайської філософської моралі Конфуцій стверджував, що три шляхи ведуть до знання: шлях роздумів – це шлях найблагородніший, шлях наслідування – це шлях найлегший і шлях досвіду – це шлях найгірший [1]. Сьогодні це висловлювання є актуальним, коли йдеться про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у вищих навчальних закладах.

Починаючи з 2016 року підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії в аспірантурі Міжнародного гуманітарного університету здійснюється за широким діапазоном спеціальностей та спрямована на виконання основного завдання – підготовку висококваліфікованих майбутніх науковців з урахуванням сучасних вимог до освіти та науки.

Цікавим є той факт, що на початку відкриття аспірантури в Міжнародному гуманітарному університеті підготовка науковців здійснювалася лише за двома правовими спеціальностями, а саме: 12.00.01 – Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень та 12.00.09 – Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Таблиця 1

Розподіл аспірантів Міжнародного гуманітарного університету у 2011–2012 навчальному році

Назва спеціальності	Кафедра	Кількість аспірантів
		1 курс
<i>Денна форма навчання</i>		
12.00.01 – Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень	Кафедра теорія та історія держави і права	2
12.00.09 – Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність	Кафедра кримінального права, процесу та криміналістики	1
Всього		3
<i>Заочна форма навчання</i>		
12.00.01 – Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень	Кафедра теорія та історія держави і права	4
12.00.09 – Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність	Кафедра кримінального права, процесу та криміналістики	-
		4
Разом по аспірантурі		7

Протягом 10 років існування перелік спеціальностей в аспірантурі Міжнародного гуманітарного університету був суттєво розширений.

Із 2016 року молоді науковці почали навчатися за новими програмами, а тому зараз в аспірантурі університету з підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії навчання відбувається за 7-ю спеціальностями: 081 – Право, 293 – Міжнародне право, 073 – Менеджмент, 051 – Економіка, 035 – Філологія, 034 – Культурологія, 221 – Стоматологія.

Сьогодні підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії здійснюють науковці 10 кафедр університету, двох факультетів та двох інститутів.

Розподіл здобувачів наукового ступеня доктора філософії Міжнародного гуманітарного університету у 2020–2021 навчальному році.

Таблиця 2

**Розподіл здобувачів наукового ступеня доктора філософії
Міжнародного гуманітарного університету у 2020–2021 навчальному році**

Назва спеціальності	Кафедра	Кількість здобувачів			
		1 курс	2 курс	3 курс	4 курс
<i>Денна форма навчання</i>					
081 Право	ДПД	-	1	-	2
	ЦГПП	-	-	-	-
	КППК	-	-	-	-
293 Міжнародне право	МППП	-	1	-	-
073 Менеджмент	Менеджменту	-	1	-	1
051 Економіка	МЕВ	-	-	1	1
035 Філологія	РГФМВІМ	-	-	-	-
	ГСМП	-	-	-	-
034 Культурологія	МЗГД	-	-	-	1
221 Стоматологія	ЗСт.	1	-	-	-
Всього		1	3	1	5
<i>Заочна форма навчання</i>					
081 Право	ДПД	3	-	2	3
	ЦГПП	2	-	-	2
	КППК	1	2	1	-
293 Міжнародне право	МППП	1	2	1	-
073 Менеджмент	Менеджменту	4	2	-	1
051 Економіка	МЕВ	-	-	-	-
035 Філологія	РГФМВІМ	-	2	-	-
	ГСМП	-	-	-	1
034 Культурологія	МЗГД	2	-	1	-
221 Стоматологія	ЗСт.	5	3	3	-
Всього		18	11	8	7
<i>Прикріплена особа</i>					
035 Філологія	РГФМВІМ	1	-	-	-
	ГСМП	-	-	-	1
051 Економіка	МЕВ	1	-	-	-
Всього		2	-	-	1
Разом по аспірантурі		21	14	9	13
		57			

У вересні 2020 року, після проведення чергової вступної компанії з прийому здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та відрахування здобувачів, які закінчили навчання в університеті, кількість осіб, зарахованих до аспірантури та таких, що її закінчили за різними формами навчання, була такою [2]:

Таблиця 3

Кількість аспірантів МГУ: прийом і випуск у 2020 році

Код найменування спеціальностей	Кількість осіб, зарахованих до аспірантури у звітному році, за формами навчання		Кількість осіб, які закінчили аспірантуру у звітному році, за формами навчання		Кількість аспірантів на кінець звітного року за формами навчання		Кількість аспірантів-жінок	Кількість жінок, які закінчили аспірантуру	Кількість жінок, зарахованих до аспірантури
	денна	заочна	денною	заочною	денна	заочна			
			усього	усього					
Б	1	2	3	5	7	8	9	10	11
	1	20	5	8	10	46	28	4	12
081- Право	-	6	1	3	3	16	6	1	1
293-Міжнар. право	-	1	-	-	1	4	3	-	1
073-Менеджмент	-	4	4	1	2	6	4	-	4
051-Економіка	-	1	-	-	2	1	1	-	1
035-Філологія	-	1	-	1	-	5	5	1	1
034-Культурологія	-	2	-	3	1	3	4	2	2
221-Стоматологія	1	5	-	-	1	11	5	-	2

Таблиця 4

Розподіл аспірантів МГУ за віком та статтю на кінець 2020 року

	Кількість аспірантів			Кількість аспірантів	
	усього	з них жінок		усього	з них жінок
менше 20 років	-	-	30 років	4	1
20 років	-	-	31 рік	3	1
21 рік	-	-	32 роки	2	-
22 роки	-	-	33 роки	2	-
23 роки	1	1	34 роки	2	1
24 роки	4	2	35-39 років	7	5
25 років	5	2	40-44 роки	6	4
26 років	8	2	45-49 років	2	2
27 років	3	2	50-54 роки	1	1
28 років	3	2	55-59 років	-	-
29 років	2	2	60 років і старші	1	-

В аспірантурі Міжнародного гуманітарного університету підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії здійснюється за освітньо-науковими програмами та навчальними планами, що затверджуються Вченою радою університету для кожної спеціальності.

Протягом строку навчання в аспірантурі аспірант зобов'язаний виконати всі вимоги освітньо-наукової програми, зокрема здобути теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіти методологією наукової та педагогічної діяльності, а також провести власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне або практичне значення, та захистити дисертацію [3].

Індивідуальний план роботи аспіранта є обов'язковим документом освітньої програми підготовки здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії, що розробляється на основі освітньо-наукової програми та навчального плану аспірантури з кожної спеціальності, складовими частинами якого є:

1. Індивідуальний навчальний план роботи аспіранта.
2. Індивідуальний науковий план роботи аспіранта.

У Міжнародному гуманітарному університеті існує особливий порядок формування Індивідуального плану роботи аспіранта, зокрема:

- 1) спільне обговорення аспірантом і науковим керівником змісту Індивідуального навчального та Індивідуального наукового планів роботи аспіранта;
- 2) затвердження Індивідуального плану роботи аспіранта з кожної спеціальності на засіданні кафедри та Вченій раді університету протягом двох місяців із дня зарахування особи до аспірантури;
- 3) формування Індивідуального навчального плану роботи аспіранта з урахуванням того, що план повинен містити перелік дисциплін за вибором аспіранта в обсязі, що становить не менш як 25 відсотків загальної кількості кредитів ЄКТС;
- 4) вільний вибір аспірантами навчальних дисциплін, що пропонуються для інших рівнів вищої освіти і які пов'язані з тематикою дисертаційного дослідження, за погодженням із своїм науковим керівником, зокрема:

Таблиця 5

Перелік дисциплін за вибором аспіранта, що пропонуються для інших рівнів вищої освіти і які пов'язані з тематикою дисертаційного дослідження

№ п/п	Компоненти освітньої-наукової програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
Вибіркові компоненти ОНП 081 – Право 2020–2021 н.р.			
<i>Блок 1</i>			
1	– Креативність у правоінтерпретаційній діяльності	6	залік
2	– Модернізація правової системи України		
3	– Юридичні технології у праві: теорія та практика	6	залік
<i>Блок 2</i>			
4	– Сучасні проблеми цивілістики та методологія їх дослідження	6	залік
5	– Адаптація національного цивільного та цивільно-процесуального законодавства до положень та стандартів права Європейського Союзу		
6	– Актуальні аспекти договірних відносин у сімейному праві	6	залік
<i>Блок 3</i>			
7	– Теоретичні та методологічні засади сучасної криміналістики	6	залік
8	– Оперативно-розшукова політика і практика протидії злочинності		
9	– Особливі порядки кримінального провадження в концепції кримінального процесу України	6	залік
Вибіркові компоненти ОНП 293 – Міжнародне право 2020–2021 н.р.			
<i>«Міжнародне публічне право»</i>			
10	– Актуальні проблеми міжнародного митного права	5	залік
11	– Сучасне міжнародне морське право: теорія та практика		
12	– Проблеми теорії і практики міжнародно-правової відповідальності		
13	– Право та держава в умовах сучасних міжнародних викликів		
14	– Еволюція європейського права прав людини		
15	– Європейська наднаціональна інтеграція		
16	– Проблеми теорії та практики міжнародного гуманітарного права		
<i>«Міжнародне приватне право»</i>			
17	– Сучасна теорія та практика міжнародного приватного права	5	залік
18	– Актуальні проблеми міжнародного сімейного права		
19	– Міжнародне авторське право		
Вибіркові компоненти ОНП 034 – Культурологія 2020–2021 н.р.			
Навчальні дисципліни забезпечення оволодіння загальнонауковими компетенціями та універсальними навичками дослідника			
20	Ораторське мистецтво	3	залік
<i>«Фундаментальна культурологія»</i>			
21	– Соціальна культурологія	3	залік
22	– Культурологія та культурна антропологія		
23	– Семіотика культури		
<i>«Прикладна культурологія»</i>			
24	– Мистецтво як феномен художньої культури	3	залік
25	– Міжнародний культурний простір		
26	– Прикладна культурологія та культурні практики		

Вибіркові компоненти ОНП 035 – Філологія 2020–2021 н.р.			
27	– Актуальні напрями сучасної лінгвістики	3	залік
28	– Принципи і методи сучасних історико-лінгвістичних досліджень		
29	– Порівняльна лексикологія іноземної та української мов	3	залік
30	– Методологія зіставних фонетичних досліджень		
31	– Корпусна лінгвістика: проблеми, методи, перспективи	3	залік
32	– Сучасна дискурсологія		
Вибіркові компоненти ОНП 073 – Менеджмент 2020–2021 н.р.			
<i>Блок № 1</i>			
33	– Управління ефективністю діяльності підприємств та установ	4	залік
34	– Управління людськими ресурсами	4	залік
<i>Блок № 2</i>			
35	– Управління бізнес-процесами підприємств та організацій	4	залік
36	– Інноваційні технології управління підприємствами та організаціями	4	залік
Вибіркові компоненти ОНП 051 – Економіка 2020–2021 н.р.			
<i>«Економіка підприємства»</i>			
37	– Технологія створення підприємств повного інноваційного циклу	5	залік
38	– Організаційний розвиток підприємства		
39	– Аналіз сучасних інвестиційних рішень		
<i>«Регіональна економіка та управління»</i>			
40	– Моделі регіональної економіки	5	залік
41	– Моделювання складних економічних систем		
42	– Моделювання еволюційного розвитку ринкової економіки		
Вибіркові компоненти ОНП 221 – Стоматологія 2020–2021 н.р.			
<i>«Науково-дослідна діяльність»</i>			
43	– Доказова медицина	3	залік
44	– Математичне моделювання в медицині та біології		
45	– Сучасні моральні теорії і принципи та їх використання в медичній практиці		
46	– Технології наукової творчості. Підготовка автореферату та рукопису дисертації		
47	– Логіка та методологія наукового дослідження		
48	– Актуальні питання медичного права – Психологічні механізми науково-дослідної діяльності	3	залік
49	– Сучасні інформаційні технології у науковій діяльності та біостатистики		
50	– Презентація результатів наукових досліджень. Ресстрація прав інтелектуальної власності		
<i>«Наукові основи стоматології»</i>			
51	– Історія стоматології	3	залік
52	– Методи дослідження у стоматології		
53	– Менеджмент у стоматології		
54	– Патогенез захворювань слизової оболонки порожнини рота		
55	– Ортодонтія		
56	– Рефлексотерапія у стоматології	3	залік
57	– Сучасні технології суцільнолітото протезування		
58	– Основи естетичної реставрації зубів		
59	– Дитяче протезування		

Науковий керівник аспіранта здійснює наукове керівництво роботою над дисертацією, надає консультації щодо змісту і методології наукових досліджень аспіранта, контролює виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану роботи аспіранта і відповідає перед вченою радою закладу вищої освіти за належне та своєчасне виконання обов'язків наукового керівника [4].

Здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії протягом терміну навчання в аспірантурі повинен виконати всі вимоги освітньо-наукової програми, зокрема здобути теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіти методологією наукової та педагогічної діяльності, а також провести власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та/або практичне значення, та захистити дисертацію [4].

Відповідно до Положення про Індивідуальний план роботи здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії Міжнародного гуманітарного університету, затвердженого рішенням Вченої ради протокол №1 від 09 жовтня 2019 року, здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії з метою забезпечення належного проведення наукових досліджень повинні:

- 1) виконувати Індивідуальний план наукової роботи;
- 2) дотримуватися принципів академічної доброчесності, морально-етичних норм і стандартів поведінки здобувачів, встановлених закладом вищої освіти;
- 3) систематично звітувати про хід його виконання на засіданні відповідної кафедри університету [4].

Формою поточного і підсумкового контролю з питання виконання Індивідуального навчального та Індивідуального наукового плану роботи аспіранта є обов'язкове заслуховування звіту про їх виконання на засіданнях кафедр університету.

Двічі на рік відділ аспірантури Міжнародного гуманітарного університету надсилає завідувачам кафедр, науковим керівникам, аспірантам 1-4 курсів відповідні Листи-повідомлення про проведення семестрової або річної проміжної атестації аспірантів, зокрема:

1) з метою перевірки виконання кожним аспірантом кафедри свого Індивідуального наукового плану за перше півріччя (семестр) відповідного курсу (участь у семінарах, конференціях різного рівня, написання фахових публікацій, статей, тез доповідей, інше) та Індивідуального навчального плану (за підсумками проведення зимової сесії, проходження Педагогічної (активної та пасивної) практики аспірантами 2 курсу всіх спеціальностей, на початку березня кожного року проводиться Проміжна атестація аспірантів;

2) з метою подальшого переведення аспірантів на наступний курс навчання (або відрахування з аспірантури з різних причин) проводиться Річна атестація, під час якої аспіранти заповнюють Атестаційні листи, отримують характеристики від наукового керівника, випускної кафедри та Рішення Вченої ради щодо оцінки своєї навчальної та наукової діяльності за минулий рік.

Сьогодні в Міжнародному гуманітарному університеті повноцінна, якісна підготовка молодих вчених, стимулювання їхньої самостійної та продуктивної дослідницької діяльності стає все більш актуальним і творчим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Остапеч Ю. Конфуцій. *Політична енциклопедія* / Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парламентське видавництво, 2011. 567 с. ISBN 978-966-611-818-2.
2. Звіт про роботу аспірантури Міжнародного гуманітарного університету м. Одеси за 2020 рік за формами статистичної та іншої звітності Державної служби статистики України, 27 січня 2021 року.
3. Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року. *Урядовий кур'єр* від 27.04.2016. № 80.
4. Положення про Індивідуальний план роботи здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії Міжнародного гуманітарного університету, затверджене рішенням Вченої ради університету, протокол № 1 від 09 жовтня 2019 року.

О. И. Стеценко-Баранова. Подготовка соискателей высшего образования степени доктора философии в аспирантуре Международного гуманитарного университета: некоторые промежуточные достижения и выводы. – Статья.

Аннотация. В статье изложены некоторые промежуточные достижения в подготовке молодых ученых в аспирантуре Международного гуманитарного университета. Рассмотрен порядок формирования Индивидуального учебного плана работы аспиранта, формы семестрового и годового контроля (аттестации) соискателей. Предоставлены статистические данные о количестве соискателей высшего образования степени доктора философии по разным специальностям и их распределение по возрасту и полу на конец 2020 года.

Ключевые слова: соискатель высшего образования степени доктора философии, научный руководитель, кафедра, специальность, аспирантура, Индивидуальный учебный план работы аспиранта, индивидуальный научный план работы аспиранта, дисциплины по выбору, аттестация соискателей.

O. Stetsenko-Baranova. Preparation of applicants for higher education for the degree of Doctor of Philosophy in the postgraduate study of the International Humanitarian University: some intermediate achievements and conclusions. – Article.

Summary. The article outlines some intermediate achievements in the training of young scientists in the postgraduate study of the International Humanitarian University. The procedure for the formation of an Individual curriculum for a postgraduate student is considered, as well as the forms of semester and annual control (certification) of applicants. Provided statistical data on the number of applicants for higher education of PhD degree in various specialties and their distribution by age and sex at the end of 2020.

Key words: applicant for higher education degree of Doctor of Philosophy, scientific director, department, specialty, postgraduate study, Individual curriculum of a postgraduate student, Individual research plan of a postgraduate student, optional disciplines, certification of applicants.